

МОДЕРНІЗАЦІЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ ЕКОЛОГІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У ВИРОБНИЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

доц. Рубанов П.М., аспірант Шишова Ю.Г.

В той час, як у всьому світі спостерігається тенденція переходу до моделі екологозберігаючого соціально-економічного розвитку, в Україні домінує модель «ростоманії», тобто критерієм розвитку вважається приріст виробництва, що передбачає максимальне використання як природних, так і трудових ресурсів. Ідея раціонального природокористування, екологобезпечного господарювання на практиці видається ілюзорною, відокремившись від економічної зацікавленості в збалансованій взаємодії суспільства та довкілля. Саме створенню такої економічної зацікавленості сприяє формування дієвого механізму раціоналізації природокористування на основі, як удосконалення існуючих фінансових інструментів екологічного регулювання, так і впровадження нових регуляторів природокористування.

Фінансовий механізм раціоналізації природокористування в Україні перебуває на стадії становлення. Основні теоретичні та практичні засади функціонування економічних регуляторів закладені в Законі України „Про охорону навколишнього природного середовища” № 1268-ХІІ від 26.06.1991р. До складу основних елементів фінансового механізму природокористування належать: збори за використання природних ресурсів, за забруднення навколишнього середовища, екологічне оподаткування, система фінансування природоохоронних заходів, система відшкодування збитків, внаслідок порушення законодавства про охорону довкілля. Результати досліджень показали, що позитивним моментом чинного механізму екологічного регулювання в Україні є опрацювання і впровадження основ платного природокористування та забезпечення надходження фінансових ресурсів до бюджету з метою ліквідації забруднення навколишнього середовища.

Крім того, проведений аналіз сучасного фінансового механізму екологічного регулювання дав можливість виявити певні негативні тенденції його функціонування, серед яких: довготривалий процес формування механізму, що не лише не відповідає потребам розвитку національного господарства, а й іноді гальмує розв'язання проблем, пов'язаних з переходом економіки на шлях сталого розвитку (екологічну модернізацію основних фондів, ресурсозбереження, екологізацію суспільного відтворення); відсутність дієвих стимулюючих інструментів для суб'єктів господарювання у проведенні природоохоронних заходів; функціонування системи примусових стимуляторів за принципом „батоба”, що не спонукає

природокористувачів до впровадження екологічно безпечних способів здійснення виробничої діяльності, обмежує впровадження інноваційних екологоорієнтованих технологій; відсутність повноцінного механізму кредитування природоохоронних заходів, пільгового оподаткування та цінового заохочення екологічно спрямованої виробничої діяльності.

Нагального вирішення вимагає проблема фінансування екологічних програм та природоохоронних заходів, що передбачає вирішення питання стану та обсягів фінансування заходів, з одного боку, та проблеми функціонування механізму фінансування природоохоронних заходів, - з іншого.

Акцентуючи увагу на отриманні якомога більше коштів в оплату за забруднення, природоохоронні органи приділяють недостатньо уваги заходам щодо застереження виникнення самих екологічних забруднень.

Проведений аналіз вітчизняного екологічного управління показує, що фінансові інструменти екологічного регулювання фактично виконують роль фіскальних платежів, забезпечуючи нагромадження фінансових ресурсів у владних структурах. Відтак, національним товаровиробникам вигідніше здійснювати фіскальні екологічні платежі, ніж витратити кошти на природоохоронні заходи. Існуючий механізм спрацьовує в напрямку „антистимулювання” еколого-економічної поведінки суб'єктів господарювання в процесі здійснення ними виробничої діяльності.

Виробнича діяльність суб'єктів господарювання, що супроводжується постійно зростаючими темпами експлуатації природних благ, в результаті призводить до згубної зворотної реакції довкілля. За даними Міністерства екології та природних ресурсів України, середньорічні витрати ВВП внаслідок погіршення стану довкілля становлять 10-15%, а за оцінками Міжнародного інституту менеджменту навколишнього середовища, рівень екологічного збитку в Україні складає не менше, ніж 15-20% ВВП, і є одним з вищих у світі.

Таким чином, з огляду на проведений аналіз фінансового механізму екологічного управління в Україні, впровадження останнього повинно здійснюватися на основі економічного диктату в поєднанні з адміністративно-правовими методами управління, що передбачатиме створення таких умов для виробничої діяльності, за яких господарюючим суб'єктам було б вигідним досягнення екологічних цілей. Реформування механізму має супроводжуватися необхідними змінами в методологічній базі існуючих економічних інструментів, таких як збори за забруднення, екологічний податок, штрафні санкції та екологічні фонди, та запровадженням нових стимулюючих регуляторів, таких як: податкові пільги, пільгові позики, пільгові кредити, матеріальне заохочення екологізації виробничої діяльності.